


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й ОСВІТНЬОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ ПРОФ. Є. ПЕТУХОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри педагогіки, психології
й освітнього менеджменту ім. проф. Є Петухова
протокол від 22.09.2020 р. № 2
завідувачка кафедри

 (Людмила ПЕРМІНОВА)

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ОК7.Педагогіка

Освітня програма «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно))»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Херсон 2020

Назва навчальної дисципліни/освітньої компоненти	Педагогіка
Викладач (і)	Доцент Щербина В.Ю.
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=2154
Контактний тел.	0661590672
E-mail викладача	Vitaliysherbyna85@gmail.com
Графік консультацій	Четвер, тиждень А, 3 пара

1. Анотація курсу

Курс “Педагогіка” займає провідне місце у загальній системі психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів (тренерів) у вищих закладах освіти. Він сприяє оволодінню здобувачами основами сучасної педагогічної науки, формуванню у них професійних умінь і навичок, педагогічного мислення і компетентності. Головне спрямування під час вивчення цього курсу – максимально використати творчий потенціал, активність, самостійність і відповідальність кожного здобувача у процесі засвоєння теоретичного і практичного матеріалу, формуванні творчої індивідуальності майбутнього педагога.

Вивчення педагогіки в умовах кредитно-модульної технології навчання забезпечує можливість майбутньому фахівцеві стати суб’єктом навчальної діяльності, розширює межі педагогічної творчості, пропонує варіативність змісту, завдань і технологій навчання, забезпечує загальнопедагогічну і професійну підготовку майбутнього вчителя, озброює здобувачів ґрунтовними знанням теоретичних основ сучасної педагогіки необхідних для організації навчання і виховання учнів в умовах реформування освіти відповідно до Закону України «Про освіту».

2. Мета та завдання курсу:

формування у здобувачів вищої освіти знань про процеси навчання, виховання, розвитку і формування, про історичні аспекти становлення освіти, про систему виховання в Україні, сприяння розвитку педагогічного мислення майбутніх учителів.

3. Програмні компетентності та результати навчання

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки, здійснення інновацій та характеризується комплексністю й невизначеністю умов.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 16. Володіння методами та формами викладання іноземної мови та знаннями в організації виховної діяльності у майбутній професійній сфері; розуміння основних функцій та завдань педагогіки, психології.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН 21. Володіти психолого-педагогічними та методичними основами навчального процесу та вміти їх застосовувати при викладанні іноземної мови.

4. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
4/120 годин	20	20	80

5. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язкова/вибіркова компонента
2020	1	035.041 Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)	2	обов'язкова

6. **Технічне й програмне забезпечення/обладнання:** ноутбук

7. Політика курсу

- Курс передбачає індивідуальну та групову роботу.
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. ·Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
- Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача.
- Під час роботи над індивідуальними науково-дослідними завданнями та проектами не допустимо порушення академічної доброчесності.
- Презентації та виступи мають бути авторськими оригінальними.

8. Схеми курсу

Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Бали	Термін виконання
<p>Тема 1. Педагогіка як наука, її предмет та основні категорії</p> <p>Поняття про педагогіку. Соціалізація особистості як вирішальна умова суспільного життя та формування людини як суспільної істоти. Ретроспективний аналіз розвитку виховання. Академічна свобода, викладацька діяльність. Функції педагога: надання освітніх, психолого-педагогічних та ін. послуг, навчальна, виховна, розвиваюча, адаптивна, гуманістична. Видатні вчителі минулого та сьогодення. Специфіка педагогічної діяльності. Компоненти педагогічної діяльності. Галузі педагогічної науки.</p> <p>Зв'язок педагогіки з іншими науками. Методи науково-педагогічного дослідження.</p>	Лекція	3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять

<p>Тема 2. Індивідуальна освітня траєкторія особистості</p> <p>Поняття про особистість і фактори її розвитку. Здібності, інтереси, потреби, мотивація, можливості і досвід, вибір освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Елементи освітньої парадигми: цінності, мотиви, норми, мета, позиції учасників освітнього процесу: Мета виховання в педагогіці. Сучасні концепції про виховання особистості</p>	Лекція	11, 15, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
--	--------	--------------------	---	--------	--

<p>Тема 3. Педагогічний, освітній процес. Закономірності педагогічного процесу</p> <p>Сутність педагогічного процесу. Педагогічний процес як система. Цілісність педагогічного процесу. Взаємозв'язок виховання, навчання, розвитку, освіти з умовами, формами, методами їх здійснення. Закономірності та рушійні сили педагогічного процесу. Закономірності між: навчанням, вихованням і соціальним середовищем; завданнями та рівнем розвитку колективу.</p>	Лекція	2, 3, 14, 15, 16, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
---	--------	--------------------------	---	--------	--

<p>Тема 4. Навчання як вирішальна умова соціокультурног о розвитку людства. Дидактика – теорія навчання та освіти</p> <p>Поняття про дидактику. Основні категорії дидактики: викладання, навчання, знання, уміння, навички, принципи навчання, методи, засоби та форми навчання. Актуальні проблеми дидактики на сучасному етапі. Взаємозв'язок дидактики і окремих методик. Поняття про процес навчання.</p>	<p>Лекція</p>	<p>3, 4, 6, 11, 14, 15, 16, 17, 21, 23</p>	<p>Опрацюва ти конспект лекції 2 год.</p>	<p>2 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
---	---------------	--	---	---------------	--

<p>Тема 5. Методи навчання як способи взаємодії суб'єктів освітнього процесу Підходи до класифікацій методів навчання: залежно від походження інформації (словесні, наочні, практичні), від мети (методи здобування нових знань, методи формування умінь та навичок, методи застосування знань на практиці, методи творчої діяльності, методи закріплення знань, умінь та навичок, методи перевірки та оцінювання знань, умінь та навичок), залежно від логіки побудови навчального матеріалу (індуктивні, дедуктивні, традуктивні, аналітичні, синтетичні, узагальнення, порівняння, аналогії). Активні методи навчання. Прийоми навчання. Критерії вибору методів навчання</p>	Лекція	15, 16, 17, 21	Опрацювати конспект лекції 2 год.	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
---	--------	----------------	--------------------------------------	--------	--

<p>Тема 6. Організаційні форми навчання. Урок як провідна форма організації освітнього процесу у сучасному освітньому закладі</p> <p>Поняття про види організації навчання: догматичний, пояснювально-люстративний, проблемний, програмований та модульний. Поняття про форми організації навчання. Історичний розвиток загальних форм організації навчання.</p> <p>Становлення сучасних форм організації навчання. Класно-урочна система навчання. Урок як основна форма організації навчального процесу. Типи уроку та їх структура. Нестандартні уроки. Дидактичні, психологічні, виховні та гігієнічні вимоги до уроку. Підготовка вчителя до уроку. Дистанційна школа. Альтернативне навчання (змішане, домашнє, екстернатне). Альтернативні форми організації навчання у зарубіжній та вітчизняній практиці: белланкастерська, дальтон-план, мангеймська, метод проєктів, бригадно-лабораторна та ін.</p>	Лекція	10, 16, 17, 22	Опрацювати конспект лекції 2 год.	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
---	--------	----------------	--------------------------------------	--------	--

<p>Тема 7. Сутність процесу виховання</p> <p>Виховання як складова соціалізації особистості. Сутність процесу виховання як керованої соціалізації особистості. Рушійні сили виховання. Мета соціалізації та виховання у суспільствах різних типів. Особливості формування особистості та виховання учнівської молоді у різних соціокультурних середовищах. Структура виховного процесу. Основні компоненти виховного процесу: цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний, аналітико-результативний. Сучасні концепції виховання. Співвідношення процесів виховання, самовиховання, перевиховання. Поняття про суб'єкти та об'єкти виховного процесу. Співвідношення впливів педагога, учнівського колективу, природного та соціокультурного середовища та самовимоги особистості в процесі виховання.</p>	Лекція	3, 4, 6, 11, 14, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції 2 год.	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
---	--------	-------------------------------------	-----------------------------------	--------	--

<p>Тема 8. Зміст та основні напрями виховної роботи в сучасній школі</p> <p>Соціальне замовлення як вирішальний чинник формування мети виховання. Поняття про системи виховання. Логіка побудови виховної системи. Мета як системо утворююча компонента системи освіти. Фактори, що впливають на формування мети виховання особистості та учнівського колективу: суспільне та державне замовлення, вимоги освітнього процесу, рівень розвитку особистості та колективу, індивідуальні особливості особистості, Формування змісту виховної роботи у відповідності до мети виховання у закладі освіти. Напрями діяльності освітнього закладу з виховання учнів. Особливості реалізації завдань морального, розумового, естетичного, фізичного, трудового та патріотичного виховання в сучасній школі. Етапи процесу виховання: формування ідеалу, еталону; вивчення індивідуальних особливостей вихованця; реалізація</p>	Лекція	3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год	2 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
---	--------	-------------------------------	---	--------	--

<p>програми виховання; спонукання особистості до самовиховання.</p>					
<p>Тема 9. Методи виховання</p> <p>Поняття про методи виховання. Місце методів і форм навчання та виховання в освітній системі. Зворотній зв'язок як вирішальна умова керованої взаємодії суб'єктів виховного процесу. Організація зворотного зв'язку в системі освіти. Співвідношення методів навчання та виховання в освітньому процесі. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки. Методи стимулювання поведінки і діяльності</p>	<p>Лекція</p>	<p>2, 3, 14, 15, 16, 21, 23</p>	<p>Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год</p>	<p>2 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>

<p>особистості. Методи контролю і аналізу ефективності виховного процесу. Методи самовиховання особистості</p>					
<p>Тема 10. Організаційні форми виховної роботи в школі та позашкільних закладах освіти</p> <p>Поняття про організаційні форми виховної роботи. Класифікація та характеристика основних організаційних форм виховання. Особливості використання індивідуальних форм виховної роботи. Індивідуальні форми виховної роботи у профілактиці девіантної та делінквентної поведінки</p>	<p>Лекція</p>	<p>3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23</p>	<p>Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год</p>	<p>2 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>

<p>Тема 1 Загальні основи педагогіки</p> <p>1. Педагогіка як наука, її предмет та основні категорії.</p> <p>2. Індивідуальна освітня траєкторія особистості.</p> <p>3. Методи науково-педагогічних досліджень.</p> <p>4. Сучасні концепції про виховання особистості.</p> <p>5. Ретроспективний аналіз формування мети громадського виховання в залежності від соціокультурних умов.</p> <p>6. Педагогічний, освітній процес. Закономірності педагогічного процесу.</p> <p>7. Загальні принципи педагогічного процесу.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 23.</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
---	--------------------------	--	--	---------------	---

<p>Тема 2 Дидактика – теорія освіти і навчання 1. Навчання як вирішальна умова соціокультурного розвитку людства. Дидактика – теорія навчання та освіти. 2. Методи навчання як способи взаємодії суб'єктів освітнього процесу. 3. Засоби навчання. 4. Організаційні форми навчання. Урок як провідна форма організації освітнього процесу у сучасному загальноосвітньому закладі. 5. Технології навчання у сучасній школі. 6. Організація зворотного зв'язку у навчанні. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 23.</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
--	--------------------------	--	--	---------------	---

<p>Тема 3 Теорія виховання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність процесу виховання. 2. Зміст та основні напрями виховної роботи в сучасній школі. 3. Методи виховання. 4. Організаційні форми виховної роботи в школі та позашкільних закладах освіти. 5. Учніське краєзнавство. Використання народних традицій та обрядності у виховній роботі з учнями. 6. Педагогіка співробітництва як основа формування особистості громадянина України. 7. Формування колективу. Педагогічне керівництво формуванням колективу. 8. Планування виховної роботи. 9. Класний керівник – організатор виховної роботи з учнями. Функції, напрями і форми роботи. 10. Вихованість школярів. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання. 11. Сімейне виховання. 12. Система роботи позашкільних освітніх закладів. 	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 23.</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
---	--------------------------	--	--	---------------	---

<p>Тема 4 Основи управління школою 1. Законодавство про освіту в Україні. 2. Методична робота в закладах освіти.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 23.</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
<p>Тема 5. Формування колективу. Педагогічне керівництво формуванням колективу</p> <p>Поняття про учнівський колектив. Учніський колектив його ознаки, структура. Закони життя учнівського колективу. Основи педагогічного управління колективом. Стадії розвитку колективу. Технологія формування дитячого колективу. Основні типи дитячих колективів. Посадова інструментовка учнівського колективу як механізм формування і управління суспільною думкою.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>
<p>Тема 6. Планування виховної роботи</p> <p>Планування виховної роботи як спосіб реалізації та досягнення виховної мети. Фактори, що впливають на формування виховних завдань. Типи планів. Взаємозалежність планів виховання первинних та вторинних учнівських колективів. Планування</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 14, 15, 16, 21, 23</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>3 бали</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>

виховного процесу на основі сітки традицій. Побудова перспективних ліній колективу та особистості у планах виховної роботи. Використання завтрашньої та вчорашньої радості у вихованні особистості та колективу					
<p>Тема 7. Класний керівник – організатор виховної роботи з учнями. Функції, напрями і форми роботи</p> <p>Функції, напрями, форми і зміст роботи класного керівника. Планування та облік його роботи. Вимоги до плану виховної роботи класного керівника. Співпраця класного керівника з батьками учнів. Форми взаємозв'язку сім'ї та педагогічного колективу в педагогічному процесі. Реалізація принципу паралельної дії у вихованні в діяльності класного керівника.</p>	Практичне заняття	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 21, 23.	Опрацювати відповідні джерела, 2 год.	3 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять
<p>Тема 8. Сімейне виховання</p> <p>Сім'я як провідний інститут соціалізації особистості дитини. Типи та структура сучасних сімей. Особливості та відмінності суспільного та сімейного виховання. Педагогіка сім'ї як галузь педагогічної науки. Зміст, мета, форми, виховання</p>	Практичне заняття	3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати відповідні джерела, 2 год.	3 бали	Протягом семестру згідно із розкладом занять

<p>дітей в сім'ї в умовах сьогодення. Сімейні традиції вирішальний фактор впливу батьків на дитину. Провідні методи та форми сімейного виховання. Соціалізація дитини в умовах спільної роботи інститутів соціалізації (школи дошкільних позашкільних закладів).</p>					
<p>Тема 9. Нормативно-правове забезпечення Законодавство про освіту в Україні</p> <p>Освітній менеджмент. Принципи управління школою, законодавчої та нормативно-правової бази в українському освітньому просторі. Органи громадського самоврядування в освіті. Принципи управління системою освіти: принцип державотворення, науковості, демократизації, гуманізації, гласності, відкритості, регіональності, перспективності, цілеспрямованості, плановості, компетентності, оптимізації, ініціативи й активності, об'єктивності в оцінці виконання працівниками закладу своїх обов'язків, поєднання колегіальності з персональною відповідальністю, поєднання</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>2, 3, 14, 15, 16, 21, 23</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 4 год.</p>	<p>6 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно із розкладом занять</p>

єдиноначальності й участі громадськості, пріоритету прав і свобод людини і громадянина; верховенства права; взаємної поваги та партнерства					
--	--	--	--	--	--

9. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. Загальні 100 балів включають: 50 балів за лекційні і практичні заняття; 10 балів за самостійну роботу; 40 балів за екзамен.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань і завдань.
Лекційні заняття	Оцінюються: 2 бали (присутність на лекції, наявність детального конспекту лекції)
Семінарські заняття	Оцінюються: максимальна кількість балів - 3 бали за заняття
Самостійна робота	Оцінюється: максимальна кількість балів - 10 балів
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх передбачених форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу - 60 балів.

10. Рекомендована література

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18
2. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 р. (Редакція від 09.08.2019 р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 р. Київ: АЛЕПТА, 2018. 120с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді: Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641 та Заходи щодо її реалізації. URL: rnpri.edu.ua › files › knpvdml6062015.
5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної

- середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: схвалена Кабміном України 14.12.2016р. №988-Р. URL: <https://mon.gov.ua> > tag > nova-ukrainska-shkola.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
 7. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти від 29.06.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00>
 8. Положення про загальноосвітній навчально-виховний заклад: Постанова Кабміну України від 27. 08. 2010 р. № 778 зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів № 28 від 22.01. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
 9. Васянович Г. Педагогічна етика: нач. метод. посіб. Львів:Норма, 2005. 344с.
 10. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
 11. Волкова Н. Педагогіка: навч. посіб. Київ:Академія, 2003. 576 с.
 12. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підруч. /К.В. Аймедов та ін. Київ, 2014. 352с.
 13. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у 2 кн. Кн.1. Історія зарубіжної педагогіки. Київ: Видав. Дім «Слово». 2010. 624 с.
 14. Зайченко І.В. Педагогіка: підручник. Вид 3., переробл., К., 2016. 608 с.
 15. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2005. 343 с.
 16. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підруч. Київ: Знання, 2007. 447 с.
 17. Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти. К., 2014. 440 с.
 18. Омеляненко В.Л., Кузьмінський А.І. Теорія і методика виховання: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 415 с.
 19. Педагогіка: навч. посіб. / З.Н. Курлянд та ін. Харків: Бурун Книга, 2009. 304 с.
 20. Педагогічна майстерність: підруч. / за ред. І. А. Зязюна. Київ: СПО Богданова А. М., 2008. 376 с.
 21. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Харків: ОВС, 2016. 224 с.
 22. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки : посіб. Київ: «Смолоскип», 2011. 376с.
 23. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: навч. Посібник. К., 2003. 136 с.
 24. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 542 с.
 25. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. Київ: Знання, 2006.365с.
 26. Якса Н. В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 358 с.